



Presenting a Structural Model for the Development of Rural Tourism in East Azerbaijan Province from the Perspective of Residents with the Approach of Social Exchange Theory

Fatemeh Kazemiyeh* 

Associate Professor, Rural Extension and Development, Faculty of Agriculture, University of Tabriz, Tabriz, Iran

Abstract

The main purpose of this study was to investigate the attitude of the residents of the region towards tourism and the factors affecting this attitude based on the theory of social exchange. The present study has investigated the attitude and support of the beneficiaries of tourism. In terms of the research method, this study is a descriptive-correlation and applied type of research that uses structural equation modeling and has been carried out using the causal-relational method and covariance-variance matrix analysis. In terms of the method of collecting and receiving information, this research is in the field of field studies. The statistical population of the research was the heads of households (local people) in the villages of East Azerbaijan province in Iran. According to the investigations carried out by the organizations in charge of rural tourism in East Azerbaijan Province, such as the Tourism and Cultural Heritage Organization and the

* Corresponding Author: kazemiyeh@tabrizu.ac.ir

How to Cite: Kazemiyeh, F. (2024). Presenting a Structural Model for the Development of Rural Tourism in East Azerbaijan Province from the Perspective of Residents with the Approach of Social Exchange Theory. *Tourism Management Studies*, 19(65), 1 - 36. doi: [10.22054/tms.2023.75889.2879](https://doi.org/10.22054/tms.2023.75889.2879)

Islamic Revolution Housing Foundation, as well as field observations, 20 villages were selected as sample villages, and the total number of households in this the number of villages was estimated to be 4669. Using Cochran's relationship, the number of 355 heads of households from local people was selected as the statistical sample of the study. In this study, a multi-stage sampling method was used. Based on this, first of all, the studied villages were selected from the rural areas of East Azarbaijan province, taking into account a series of defining characteristics and indicators, including the presence of national and international registered works, the presence of a traditional texture, or a special architectural style, or a cultural ceremony. A number of 20 villages were selected as sample villages, and then a stratified sampling method with proportional allocation was used. In the final stage, through the use of a simple random sampling method, the head of the household was visited in person, the necessary information was collected, and the questionnaire was completed. Became Average Variance Extracted (AVE) was used to determine the validity of the measurement tool. The results showed the validity of the measurement tool (0.74-0.97). Composite reliability was used to determine the reliability of the research tool.

The results showed the reliability of the measurement tool (0.93-0.99). The results of residents' opinions about causal relationships between tourism development variables indicated that a positive and significant causal relationship between personal benefit and understanding the positive effects of tourism, between personal benefit and satisfaction, between understanding the positive effects of tourism and satisfaction, between understanding There have been positive effects of tourism and support for tourism development, between satisfaction and support for tourism development. There is a negative and significant causal relationship between personal benefit and understanding the negative effects of tourism, understanding the negative effects of tourism, and satisfaction between understanding the negative effects

and supporting the development of tourism. The results of the study, while confirming the theory of social exchange, determined what structures in support of tourism development should be considered in tourism development planning.

Keywords: Support, Tourism Effects, Rural Areas, Structural Equation Model, Social Exchange Theory

Introduction

The participation of people in society is often considered one of the most necessary factors in national development. Also, in the matter of tourism, the support and participation of the local community are very decisive in the field of destination management planning and achieving written planning so that both the host community and the guest community are completely satisfied. Based on this, the support and participation of the host community in the sustainable development of tourism is important and necessary. In line with the development of tourism in different destinations, the way of life of the host community may be affected by structural changes in the tourism industry. Factors such as changes in the local economy, social changes, cultural changes, and environmental changes in a tourism destination can be mentioned in the results of tourism development. Therefore, planning for tourism in rural areas should be based on the goals and priorities of the residents.

Materials and Methods

The main purpose of this study was to investigate the attitude of the residents of the region towards tourism and the factors affecting this attitude based on the theory of social exchange. The present study has investigated the attitude and support of the beneficiaries of tourism. In terms of the research method, this study is a descriptive-correlation

and applied type of research that uses structural equation modeling and has been carried out using the causal-relational method and covariance-variance matrix analysis. In terms of the method of collecting and receiving information, this research is in the field of field studies. The statistical population of the research was the heads of households (local people) in the villages of East Azerbaijan province in Iran. According to the investigations carried out by the organizations in charge of rural tourism in East Azerbaijan Province, such as the Tourism and Cultural Heritage Organization and the Islamic Revolution Housing Foundation, as well as field observations, 20 villages were selected as sample villages, and the total number of households in this the number of villages was estimated to be 4669. Using Cochran's relationship, the number of 355 heads of households from local people was selected as the statistical sample of the study. In this study, a multi-stage sampling method was used. Based on this, first of all, the studied villages were selected from the rural areas of East Azarbaijan province, taking into account a series of defining characteristics and indicators, including the presence of national and international registered works, the presence of a traditional texture, or a special architectural style, or a cultural ceremony. A number of 20 villages, were selected as sample villages and then a stratified sampling method with proportional allocation was used. In the final stage, through the use of a simple random sampling method, the head of the household was visited in person, the necessary information was collected, and the questionnaire was completed. Became Average Variance Extracted (AVE) was used to determine the validity of the measurement tool. The results showed the validity of the measurement tool (0.74-0.97). Composite reliability was used to determine the reliability of the research tool. The results showed the reliability of the measurement tool (0.93-0.99).

Discussion and Results

The opinions of residents regarding causal relationships between tourism development variables indicate that:

- 1 .There has been a positive and significant causal relationship between personal benefit and understanding the positive effects of tourism.
- 2 .There has been a negative and significant causal relationship between personal benefit and understanding the adverse effects of tourism.
- 3 .A positive and significant causal relationship has existed between personal benefit and satisfaction.
- 4 .There has been a positive and significant causal relationship between understanding the positive effects of tourism and satisfaction.
- 5 .There has been a negative and significant causal relationship between understanding the adverse effects of tourism and satisfaction.
- 6 .A positive and significant causal relationship has existed between understanding tourism's positive effects and supporting tourism's development.
- 7 .There has been a positive and significant causal relationship between satisfaction and support for tourism development.
8. A negative and significant causal relationship has existed between understanding the adverse effects and supporting tourism development.

Conclusions

While confirming the theory of social exchange, the study's results determined what structures are included in supporting the development of tourism that should be considered in planning the development of tourism. Overall, this study confirms the relationship between personal benefit from tourism and residents' understanding of the effects of tourism and their support for tourism development in the

study area, and residents have a great desire to get involved and participate in tourism development programs. Promoting positive effects, reducing adverse effects, and educating of the local community can significantly affect their attitude and increase their support for tourism development.



ارائه مدل ساختاری برای توسعه گردشگری روستایی در استان آذربایجان شرقی از دیدگاه ساکنان با رویکرد نظریه تبادل اجتماعی

فاطمه کاظمیه * ID دانشیار ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

چکیده

هدف اصلی این مطالعه، بررسی نگرش ساکنان منطقه به گردشگری و عوامل تأثیرگذار بر این نگرش بر مبنای نظریه تبادل اجتماعی می‌باشد. پژوهش حاضر به بررسی نگرش و حمایت ذی‌نفعان از گردشگری پرداخته است. از لحاظ روش تحقیق، این مطالعه از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی و کاربردی است که از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده و به روش علی ارتباطی و تحلیل ماتریس کواریانس-واریانس انجام شده است. از نظر شیوه جمع‌آوری و دریافت اطلاعات، این تحقیق در حوزه مطالعات میدانی قرار دارد. جامعه آماری پژوهش، سرپرست خانوارها (مردم محلی) در روستاهای استان آذربایجان شرقی در ایران بودند. با توجه به بررسی‌های به‌عمل آمده از سازمان‌های متولی گردشگری روستایی استان آذربایجان شرقی مانند سازمان گردشگری و میراث فرهنگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و نیز مشاهده و بررسی میدانی، تعداد ۲۰ روستا به‌عنوان روستای نمونه انتخاب شدند که تعداد کل خانوار این روستاها برابر با ۴۶۶۹ برآورد شد. با استفاده از رابطه کوکران، تعداد ۳۵۵ نفر سرپرست خانوار به‌عنوان نمونه آماری مطالعه از مردم محلی انتخاب گردیدند. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای استفاده شد. بر این اساس، ابتدا به انتخاب روستاهای مورد مطالعه از مناطق روستایی استان آذربایجان شرقی با در نظر گرفتن یکسری از ویژگی‌ها و شاخص‌های تعیین‌کننده از جمله دارا بودن آثار ثبت شده ملی و جهانی، دارا بودن بافت سنتی و یا سبک معماری خاص یا مراسم فرهنگی تعریف شده در زمان خاص و... پرداخته شد. تعداد ۲۰ روستا به‌عنوان روستاهای نمونه انتخاب شدند و سپس از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب استفاده گردید و در مرحله نهایی از طریق استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به سرپرست خانوار به‌صورت حضوری مراجعه و اطلاعات لازم جمع‌آوری و پرسشنامه تکمیل گردید. جهت تعیین روایی ابزار اندازه‌گیری از میانگین واریانس استخراج شده استفاده گردید و نتایج نشان‌دهنده روایی ابزار اندازه‌گیری بود (۰/۷۴-۰/۹۷). به‌منظور تعیین میزان پایایی ابزار تحقیق، از پایایی ترکیبی استفاده شد و نتایج نشان‌دهنده پایایی ابزار اندازه‌گیری بود (۰/۹۳-۰/۹۹). نتایج نظرات ساکنان محلی در خصوص روابط علی بین متغیرهای توسعه گردشگری حاکی از این بود که رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین منفعت شخصی و درک تأثیرات مثبت گردشگری، بین منفعت شخصی و رضایت، بین درک تأثیرات مثبت گردشگری و رضایت، بین درک تأثیرات مثبت گردشگری و حمایت از توسعه گردشگری، بین رضایت و حمایت از توسعه گردشگری وجود داشته است. رابطه علی منفی و معنی‌داری بین منفعت شخصی و درک تأثیرات منفی گردشگری، درک تأثیرات منفی گردشگری و رضایت، بین درک تأثیرات منفی و حمایت از توسعه گردشگری وجود داشته است. نتایج مطالعه، ضمن تأیید نظریه تبادل اجتماعی مشخص کرد که چه ساختارهایی در حمایت از توسعه گردشگری دخیل می‌باشند که می‌بایست در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در نظر گرفته شوند.

کلیدواژه‌ها: سازمان یادگیرنده، هتل یادگیرنده، تحلیل مضمون، صنعت هتلداری ایران.

مقدمه

گردشگری نقش مهمی در اقتصاد جهانی ایفا می‌کند و به‌عنوان یکی از مهمترین عوامل رشد اشتغال و توسعه اقتصادی محسوب می‌شود (El-Gohary, 2016)، به‌طوری‌که این فعالیت در چند دهه اخیر سهم عمده‌ای در توسعه منطقه‌ای و ناحیه‌ای کشورها داشته است (شماعی و موسی‌وند، ۱۳۹۰). واقعیت این است که امروزه گردشگری به‌عنوان بزرگ‌ترین منبع درآمد ارزی کشورها به حساب می‌آید (علی‌اکبری و همکاران، ۱۳۹۴) و در طول چند دهه گذشته، گردشگری به یکی از نیروهای اصلی برای رشد اقتصادی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته تبدیل شده است (Alam & Paramati, 2016). گسترش بخش گردشگری اغلب به‌صورت مثبت مستقیم و مثبت غیرمستقیم بر اقتصاد و سلامت جوامع تأثیر می‌گذارد (Andrades & Dimanche, 2017) و نه تنها منبع درآمد خارجی برای کشورهای در حال توسعه بلکه سهم عمده در تولید ناخالص داخلی دارد (Njoroge, 2014).

با توسعه جامعه و پیشرفت تکنولوژی، رقابت بین شهرستان‌ها و مناطق بیشتر و شدیدتر رشد می‌کند. همچنین، سیاست‌گذاران نیاز به تصمیم‌گیری مؤثر بر تعیین مسائل مشکل‌ساز و معرفی استراتژی‌ها و سیاست‌ها به‌منظور افزایش توسعه اجتماعی - اقتصادی جوامع خود دارند. به‌طور کلی، درجه نسبی توسعه اجتماعی - اقتصادی یک منطقه در مقایسه با توسعه اجتماعی - اقتصادی کشور یا مناطق دیگر ارزیابی می‌شود (Dogru & Sirakaya-Turk, 2017). از دیدگاه سیاست‌گذاران، توسعه گردشگری به معنای تعداد مشاغل ایجاد شده می‌باشد؛ با این حال، اثرات آن تنها به ایجاد شغل محدود نمی‌شود. انتظار می‌رود شغل بیشتر به منافع بیشتر اجتماعی و اقتصادی، بیکاری کمتر، ارزش اموال بیشتر، دستمزد بالاتر، درآمد و سود برای کسب و کارهای محلی و درآمدهای مالیاتی بیشتر برای دولت ایجاد کند (Cheng, 2011).

بقا و ادامه حیات هر سکونتگاه روستایی وابسته به مسئله تولید است. به عبارت دیگر، بهره‌گیری و استفاده مناسب از فرصت‌های مناسب، همواره به عنوان یکی از پارامترهای اساسی توسعه انسانی مطرح بوده و است. پتانسیل‌یابی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نقش قابل توجهی در پایداری جامعه روستایی بازی می‌نماید و میزان نقش و مشارکت آن‌ها در بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی، تولیدی و خدماتی در سطح بالایی می‌باشد. بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. در این راستا، گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری روستایی، نقش مؤثری در توسعه این مناطق و در نتیجه توسعه ملی و تنوع‌بخشی به اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد (رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵). مشارکت افراد جامعه اغلب یکی از ضروری‌ترین عوامل در توسعه ملی محسوب می‌شود. همچنین در امر گردشگری، حمایت و مشارکت جامعه محلی در زمینه طرح مدیریت مقصد و دستیابی به یک برنامه‌ریزی مدون به طوری که هم جامعه میزبان و هم جامعه مهمان رضایت کامل داشته باشند، بسیار تعیین‌کننده می‌باشد (Sebele, 2010). بر این اساس، حمایت و مشارکت جامعه میزبان در توسعه پایدار گردشگری از اهمیت و ضرورت برخوردار است.

در راستای توسعه گردشگری در مقاصد مختلف، ممکن است شیوه زندگی جامعه میزبان تحت تأثیر تغییرات ساختاری در صنعت گردشگری قرار گیرد. از نتایج توسعه گردشگری می‌توان به عواملی از قبیل: تغییرات در اقتصاد محلی (Manyara Simpson, 2007; and Jones, 2007)، تغییرات اجتماعی (Simpson, 2007; Simpson, 2007)، تغییرات فرهنگی (Bull and Lovell, 2008; Lee et al., 2006; Simpson, 2006)، تغییرات زیست‌محیطی (Lee et al., 2001; Nyaupane et al., 2008; 2010) و تغییرات زیست‌محیطی (Lee et al., 2001; Yoon et al., 2010; Simpson, 2008) در یک مقصد گردشگری اشاره کرد.

از این رو، برنامه‌ریزی در راستای گردشگری در نواحی روستایی، باید بر اساس اهداف و اولویت‌های ساکنان باشد و حتی برخی از محققان گام را از این هم فراتر گذاشته و پیشنهاد می‌کنند که سطح فعالیت‌های گردشگری محلی تنها به هنگام کسب اجازه قانونی از ساکنان ارتقا یابد (Cook, 1982). در این راستا، در روستاهای مقصد گردشگری، بار توسعه و مدیریت فعالیت‌های گردشگری باید به صورت مؤثر بر دوش ساکنان محلی قرار داده شود. در قالب چنین رویکردی، نگرش و گرایش ساکنان محلی نقطه ثقل فعالیت برنامه‌ریزی در گردشگری به حساب می‌آید و مشارکت آن‌ها به عنوان کاتالیزوری در روند برنامه‌ریزی توسعه گردشگری مورد تأکید است (Blank, 1989).

در طول سال‌های گذشته، نگرش جامعه میزبان به اثرات گردشگری، توجه محققان زیادی را به خود جلب کرده است. گسترش این مطالعات، اهمیت دخالت و واکنش جامعه میزبان برای رسیدن به توسعه پایدار را در مقاصد مختلف گردشگری مورد تأکید قرار می‌دهد. چندین روش به عنوان چارچوب تئوریک برای درک واکنش مردم نسبت به گردشگری وجود دارد که تئوری مبادله اجتماعی و چرخه حیات گردشگری از آن جمله است. تئوری مبادله اجتماعی یک چارچوب زیربنایی برای همه روش‌ها و رویکردها محسوب می‌شود که مبتنی بر ارزیابی جامعه میزبان از هزینه و منافع مورد انتظار از گردشگری می‌باشد. تئوری مبادله اجتماعی بیان می‌کند که ساکنان یک جامعه باید تصمیم بگیرند که میزان حمایت آن‌ها تا چه میزان به منافع و هزینه‌های گردشگری یا پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نگرانی‌های زیست‌محیطی وابستگی دارد (Nunkoo & Ramkissoon, 2011). بر اساس این نظریه، اگر ساکنان درک کنند که به احتمال زیاد این مبادلات بدون تحمیل هزینه‌های غیرقابل تحمل و به نفع آن‌هاست، به حمایت و شرکت در مبادلات با بازدیدکنندگان برای پشتیبانی از گردشگری مبتنی بر جامعه به عنوان یک منبع اضافی برای توسعه پایدار شرکت می‌کنند. با این حال، اگر ساکنان درک کنند که در توسعه

گردشگری مبتنی بر جامعه، هزینه‌های بیشتری از مزایای آن متحمل خواهند شد، به احتمال زیاد به مخالفت با این توسعه می‌پردازند (Kim, 2002).

نواحی روستایی استان آذربایجان شرقی در ایران با توجه به ویژگی‌های جغرافیایی و توپوگرافی، اقلیمی، مناطق سرسبز دارای جاذبه‌های گردشگری متنوعی می‌باشد و نواحی روستایی این استان با داشتن جاذبه‌های متنوع گردشگری، طبیعت گردی و تاریخی از یک سو و دارا بودن آب‌وهوای متنوع و چهار فصل از سوی دیگر می‌تواند نقش مؤثری در توسعه در سطح محلی و منطقه‌ای ایفا کند. هر چند طی سال‌های اخیر برخی از روستاهای این استان در حال ارائه خدمات گردشگری می‌باشند، اما نگرش و گرایش ساکنان محلی در مورد توسعه گردشگری روستایی مورد توجه قرار نگرفته است. در این زمینه بررسی نگرش ساکنان و تمایل آن‌ها به حمایت و مشارکت توسعه گردشگری از مهمترین موضوعات جهت بررسی می‌باشد که در این مطالعه سعی شده است این موضوع مورد بررسی قرار بگیرد.

پیشینه پژوهش

با بررسی نظریه‌ها و مطالعات انجام شده درباره ادراک ساکنان نسبت به حضور گردشگران و اثرات گردشگری، نکاتی درک و دریافت می‌شود که عبارت‌اند از: پدیده گردشگری و آثار آن به‌طور کلی در سه مقوله اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی قابل بررسی است. ساکنان مقصد، ادراک یا پنداشت ساده و یکپارچه‌ای نسبت به حضور گردشگران ندارند. چنین به نظر می‌رسد که اثرات اقتصادی گردشگری که عمدتاً به شکل افزایش درآمد و فرصت‌های شغلی آشکار می‌شود با جهت‌گیری مثبت ساکنان همراه است. در حالی که آثار اجتماعی و به‌ویژه زیست‌محیطی حضور گردشگران، دغدغه میزبان و در نتیجه موجب جهت‌گیری منفی آن‌ها است.

سابقه تحقیق در زمینه ادراک یا نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری و اثرات آن به دهه‌های گذشته بر می‌گردد. در دهه‌های گذشته محققانی نظیر لنکفورد

و هاوارد (1994)، مک کول، اس اف و مارتین (1994)، لیو و وار (1987)، شلدون و وار (۱۹۸۷)، میلمن و پیزام (۱۹۸۷)، یاروفسکی، اویسال و ویلیامز (1997) و پردو، لانگ و کانگ (۱۹۹۹) برخی مقیاس‌های نگرش‌سنجی را با هدف تحلیل ادراک جامعه میزبان از تأثیرات گردشگری ارائه کردند.

از منظر آثار مثبت اقتصادی، موضوعاتی نظیر افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش ارزش املاک، اصلاح زیرساخت‌ها، جذب سرمایه و پروژه‌های توسعه و افزایش درآمد، رونق ساخت‌وساز، رونق کشاورزی، بهبود وضعیت جاده و خدمات محلی و بهبود کیفیت زندگی منطقه بر اساس مطالعات انجام‌شده توسط چن (2000)، پاپاس (۲۰۰۸)، پالیاگوروگه و چاندرالال (۲۰۱۰)، علیقلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) و عزمی و همکاران (۱۳۸۹) مورد توجه جامعه میزبان بوده‌اند.

از حیث آثار اجتماعی - فرهنگی، تقویت حس غرور و هویت در میان ساکنان، تقویت فعالیت‌های فرهنگی به وسیله جمعیت محلی، افزایش برنامه‌های فرهنگی و بهبود اوقات فراغت برای ساکنان محلی، دستیابی به استقلال شخصیتی و بهبود فضا برای حضور بیشتر زنان و افزایش آگاهی عمومی از نتایج مطالعات عزمی (۱۳۸۹)، تقوایی و همکاران (۱۳۹۱)، چن (2000) و پالیاگوروگه و چاندرالال (۲۰۱۰) بوده است.

در خصوص پنداشت ساکنان نسبت به پیامدهای منفی گردشگری نیز مطالعات متعددی وجود دارد. در زمینه اقتصادی، تورم و افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، کاهش شاغلان بخش کشاورزی، اختلاف درآمدی و شکاف طبقاتی میان خانوارها، فصلی شدن درآمد و شغل و بهره‌مند نبودن مردم محلی از سود حاصل از گردشگری در تحقیقات انجام‌شده توسط علیقلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) و وار و کندال (1985) آمده است.

در بُعد اجتماعی، تأثیر منفی شامل برهم خوردن تعادل جمعیت، ازدحام در پارک‌ها و موزه‌ها، افزایش سروصدا، افزایش جرم و جنایت، تغییر سبک زندگی و

هویت فرهنگی مردم محلی، مزاحمت گردشگران برای ساکنان محلی در پژوهش‌های وار و کندال (1985)، پیزام و پوکلا (1978)، گارتنر (1989)، اندرک و وگت (۲۰۰۰)، عزمی (۱۳۸۹) و تقوایی و همکاران (۱۳۹۱) اشاره شده است. در بُعد زیست‌محیطی، تأثیرات منفی گردشگری در تحقیقات وار و کندال (1985) و عزمی (۱۳۸۹) شامل مواردی نظیر آلودگی هوا، تخریب مناظر و چشم انداز روستا، مصرف اضافی آب، آلودگی صوتی، آسیب به باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی بوده است.

در تحلیل و تبیین پیامدهای گردشگری و نگرش و ادراک میزبان نسبت به گردشگری، تئوری‌های جامعه‌شناختی و روانشناختی به شرح ذیل وجود دارد: نظریه ماشین رشد، مدلی را ایجاد می‌کند که در آن ادراک ساکنان از متغیرهایی که مستقیماً توسعه اقتصادی در گردشگری را ارتقا می‌دهند یا مانع از آن می‌شوند، جمع می‌شود. نظریه مبادله اجتماعی بر مبادله منابع بین گردشگر و میزبان تأکید دارد. شاخص خشم نسبت به گردشگری نیز توضیح می‌دهد که تأثیرات نامطلوب توسعه گردشگری می‌تواند به آزردهی و خشم در جامعه میزبان منجر شود. این خشم با درجه ناسازگاری میان گردشگران و ساکنان تعیین می‌شود. مراحل چهارگانه مورد نظر داکسی عبارت‌اند از: خشنودی و رضایت، بی‌علاقگی، ناراحتی و خشم و تضاد (اردکانی، ۱۳۸۲).

مطالعاتی که در سال‌های اخیر در زمینه تحلیل و تبیین پیامدهای گردشگری و نگرش و ادراک میزبان نسبت به گردشگری انجام گرفته، مبتنی بر نظریه تبادل اجتماعی بوده‌اند (Jackson & Inbakaran, 2006; Yutyunyong, 2009). اگرچه این نظریه دارای خاستگاه‌های جامعه‌شناختی - روانشناختی و اقتصادی است، اما از دهه ۱۹۹۰ تا اکنون، محققان گردشگری نیز بدان توجه کرده‌اند. نخستین بار اپ (۱۹۹۲) این نظریه را در گردشگری مطرح ساخت؛ وی با تأکید بر اهمیت نقش ساکنان در توسعه گردشگری اظهار داشت که ساکنان، گردشگری را بر حسب

مبادلات اجتماعی و هزینه - منفعت مورد انتظار یا به دست آمده که در نتیجه این تبادل محتمل می شوند، ارزیابی می کنند (Osti, Gabriel and Faccioli, 2009). مطالعات پردو (۱۹۹۲) درباره درک روستاییان از تأثیرات توسعه گردشگری و حمایت برای توسعه آن در زمره مطالعات مهم در این زمینه به شمار می آید. وی ارتباطات بین منفعت شخصی و درک ساکنان از پیامدها و حمایت از آن را همراه با مدلی ارائه کرد که ارتباطات فرضی میان این متغیرها را به نمایش می گذاشت. او دریافت که اگر ساکنان به تأثیرات مثبت گردشگری و کسب منفعت خوش بین باشند، تمایل به همکاری و حمایت خواهند داشت و اگر آن‌ها به این باور برسند که منافع گردشگری بیشتر از هزینه‌های آن است، به درگیر شدن در این تبادل علاقه مند می شوند. برعکس، وقتی فردی احساس کند که هزینه‌های ارتباطی بیش از منافع آن است، پیش‌بینی می‌شود که این فرد ارتباط را ترک خواهد کرد و یا تمایلی به مشارکت و حمایت در آینده نخواهد داشت.

کو و استوارت (۲۰۰۲) با استفاده از مدل معادلات ساختاری به بررسی نگرش روستاییان به توسعه گردشگری پرداختند. متغیرهای مورد استفاده در این مدل شامل منفعت شخصی از توسعه گردشگری، تأثیرات مثبت و منفی درک شده از توسعه گردشگری، رضایت از محل زندگی و حمایت از توسعه گردشگری بودند. نتایج نشان داد که حمایت از توسعه گردشگری توسط روستاییان متأثر از درک آن‌ها از تأثیرات گردشگری می‌باشد.

وارگاس سانچز و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه خود به بررسی نگرش روستاییان به گردشگری با استفاده از مدل معادلات ساختاری پرداختند. متغیرهای مورد استفاده در این مدل شامل منفعت شخصی از گردشگری، رضایت از محل زندگی، درک گردشگران، درک تأثیرات گردشگری، سطح توسعه گردشگری و تراکم گردشگران بودند. به نظر محققان، یافته‌های به دست آمده، اثرات قابل توجهی در زمینه برنامه‌ریزی برای گردشگری دارد.

از دیگر مطالعات انجام گرفته در ارتباط با نگرش ساکنان و حمایت آن‌ها از گردشگری بر اساس درک تأثیرات گردشگری می‌توان به مطالعات جورووسکی و گورسوی (۲۰۰۴)، گورسوی و رادرفورد (۲۰۰۴) و نیکلاس و همکاران (۲۰۰۹) اشاره کرد. از آنجا که مهمترین منافع مؤثر در ارتقای گردشگری، منافع اقتصادی است، بیشتر مطالعاتی که تاکنون در مورد این نظریه انجام گرفته، مبتنی بر هزینه و منفعت اقتصادی می‌باشد و به دیگر منافع اهمیت کمتری داده شده است. در زمینه تحلیل و تبیین پیامدهای گردشگری و نگرش و ادراک میزبان نسبت به گردشگری، مطالعاتی با استفاده از مدل معادلات ساختاری و مبتنی بر نظریه تبادل اجتماعی انجام گرفته است. جدول ۱، خلاصه‌ای از مطالعات ارزیابی نگرش ساکنان مبنی بر نظریه تبادل اجتماعی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. خلاصه‌ای از مطالعات ارزیابی نگرش ساکنان مبنی بر نظریه تبادل اجتماعی

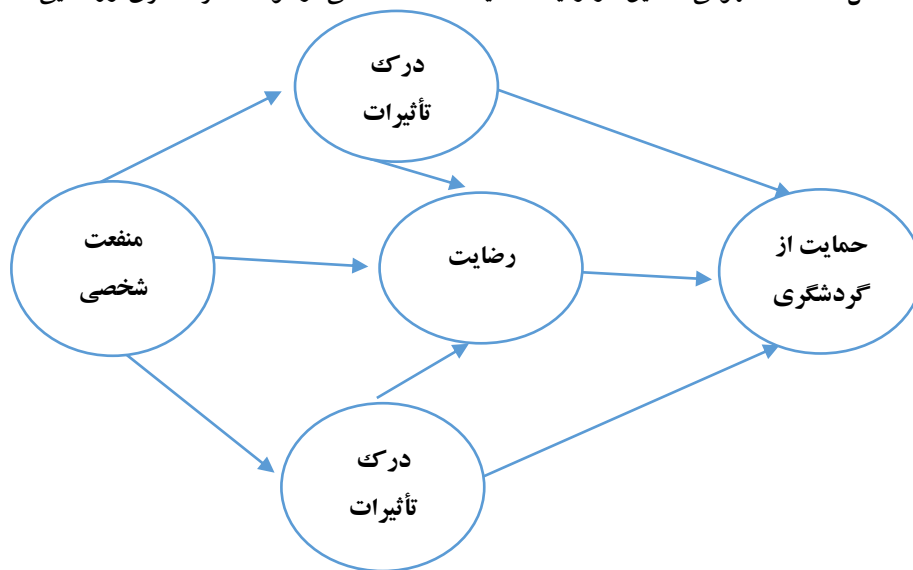
نویسندگان	سال	متغیرهای مورد استفاده در مدل
لیندبرگ و جانسون	۱۹۹۷	متغیرهای جمعیت‌شناختی، ارزش‌ها (کسب منفعت اقتصادی، کمترین تغییر در زندگی روزانه، تسهیلات تفریحی مناسب، محیط‌زیست خوشایند، تعامل با افراد غیربومی)، نگرش به توسعه گردشگری
بچالایتنر و زینس	۱۹۹۹	تأثیرات گردشگری و دیگر متغیرها مانند توسعه گردشگری، منفعت شخصی اقتصادی، زیرساخت‌ها، ازدحام و آلودگی
یون	۲۰۰۱	تأثیرات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، تأثیرات کلی و حمایت از گردشگری
گورسی	۲۰۰۲	نگرش بوم‌محور، وابستگی به محل زندگی، اولویت استفاده ساکنان از منابع گردشگری، علاقه‌مندی نسبت به محل زندگی، وضعیت اقتصاد محلی، منافع و هزینه‌های درک‌شده، حمایت از گردشگری
کو و استوارت	۲۰۰۲	منفعت شخصی از توسعه گردشگری، تأثیرات مثبت و منفی درک‌شده از توسعه گردشگری، رضایت از محل زندگی، حمایت از توسعه گردشگری

ادامه جدول ۱.

نویسندگان	سال	متغیرهای مورد استفاده در مدل
جوروسکی و گورسوی	۲۰۰۴	نگرش بوم‌محور، وابستگی به محل زندگی، اولویت استفاده ساکنان از منابع گردشگری، علاقه‌مندی به محل زندگی، وضعیت اقتصاد محلی، منافع و هزینه‌های درک‌شده، حمایت از گردشگری
گورسوی و رادفورد	۲۰۰۴	نگرش بوم‌محور، وابستگی به محل زندگی، اولویت استفاده ساکنان از منابع گردشگری، نگرانی از محل زندگی، وضعیت اقتصاد محلی، منافع و هزینه‌های درک‌شده، حمایت از گردشگری
گورسوی و کندال	۲۰۰۷	تأثیرات مثبت و منفی درک‌شده گردشگری: اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی - فرهنگی، حمایت از توسعه گردشگری
اویدو-گارسیا و رونیز	۲۰۰۸	تأثیرات مثبت و منفی: اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی - فرهنگی، توسعه و برنامه‌ریزی
نیکلاس و دیگران	۲۰۰۹	وابستگی به محل زندگی، نگرش زیست‌محیطی، سطح درگیری در مدیریت گردشگری در سطح محلی، حمایت برای توسعه پایدار
گورسوی	۲۰۰۹	علاقه‌مندی و وابستگی به محل زندگی، نگرش بوم‌محور، بهره‌برداری و استفاده ساکنان از منابع گردشگری، وضعیت اقتصاد محلی، درک منافع و هزینه‌های اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی - فرهنگی، نگرش کلی به توسعه گردشگری
وارگاس، سانچز، پورس - بوئنو و پلازا - مجیا	۲۰۱۱	منفعت شخصی از گردشگری، رضایت از محل زندگی، درک گردشگران، درک تأثیرات گردشگری، سطح توسعه گردشگری، تراکم گردشگران

مرور ادبیات مربوط به نگرش ساکنان و عوامل مؤثر بر حمایت آن‌ها از توسعه گردشگری نشان داد که درک تأثیرات، منفعت شخصی، رضایت کلی از روستای محل سکونت از جمله مهمترین عوامل مؤثر در حمایت ساکنان محلی از توسعه گردشگری روستایی می‌باشند. مطالعات نشان داد که تاکنون مطالعه‌ای در زمینه تبیین حمایت ساکنان از گردشگری روستایی در استان آذربایجان شرقی تدوین نشده است. لذا این مطالعه در پی آن است که ضمن ارائه چارچوبی جهت ارزیابی حمایت ساکنان از گردشگری روستایی در استان آذربایجان شرقی، عوامل مؤثر بر حمایت ساکنان روستاهای این استان را نیز تبیین نماید. شکل ۱، مدل مفهومی تحقیق در زمینه حمایت ساکنان محلی از توسعه گردشگری روستایی را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق در زمینه حمایت ساکنان محلی از توسعه گردشگری روستایی



روش

از لحاظ روش تحقیق، این مطالعه از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی و کاربردی است که از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شده است و به روش علی ارتباطی و تحلیل ماتریس کواریانس-واریانس انجام شده است. از نظر شیوه جمع‌آوری و دریافت اطلاعات

این تحقیق در حوزه مطالعات میدانی قرار دارد. این پژوهش به لحاظ نوع روش تحقیق، ترکیبی (کمی و کیفی) می‌باشد. متغیرهای نهفته و آشکار در مدل مفهومی تحقیق در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. متغیرهای نهفته و آشکار در مدل مفهومی تحقیق

متغیرهای نهفته و آشکار
<p>منفعت شخصی</p> <ul style="list-style-type: none"> - میزان وابستگی شغلی و درآمدی فرد با گردشگری - ارتباط شغلی و درآمدی خانوار با گردشگری - میزان تأثیر گردشگری در بهبود کیفیت زندگی خانوار - میزان تأثیر گردشگری در افزایش آگاهی و اطلاعات خانوار
<p>درک تأثیرات مثبت</p> <p>- اقتصادی</p> <ul style="list-style-type: none"> - افزایش فرصت‌های شغلی - افزایش درآمد و استانداردهای زندگی - افزایش سرمایه‌گذاری در روستا - افزایش درآمدهای عمومی روستا - بهبود زیرساخت‌ها <p>- اجتماعی- فرهنگی</p> <ul style="list-style-type: none"> - تقویت حس غرور و هویت در میان ساکنان - بهبود کیفیت زندگی - تقویت فعالیت‌های فرهنگی به‌وسیله جمعیت محلی و بهبود اوقات فراغت برای ساکنان محلی - دستیابی به استقلال شخصیتی و بهبود فضا برای حضور بیشتر زنان و افزایش آگاهی عمومی <p>- زیست‌محیطی</p> <ul style="list-style-type: none"> - افزایش علاقه‌مندی ساکنان به حفظ محیط‌زیست - افزایش آگاهی و آموزش ساکنان در مورد محیط‌زیست

ادامه جدول ۲.

متغیرهای نهفته و آشکار	
درک تأثیرات منفی	
- اقتصادی	
-	تورم و افزایش قیمت کالا و خدمات
-	کاهش شاغلان بخش کشاورزی
-	اختلاف درآمدی و شکاف طبقاتی میان خانوارها
-	فصلی شدن درآمد و شغل و بهره‌مند نبودن مردم محلی از سود حاصل از گردشگری
- اجتماعی - فرهنگی	
-	تغییر سبک زندگی و هویت فرهنگی مردم محلی
-	مزاحمت گردشگران برای ساکنان محلی
-	افزایش بزهکاری
- زیست محیطی	
-	آسیب به باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی
-	افزایش سروصدا و برهم خوردن آرامش ساکنان
-	صدمه دیدن جاذبه‌ها و چشم‌انداز روستا
رضایت	
-	رضایت از محیط‌زیست
-	رضایت از خدمات ارتباطی (پست، مخابرات، تلفن همراه و...)
-	رضایت از خدمات عمومی (آب، برق و...)
-	رضایت از خدمات ترویجی و کشاورزی
-	رضایت از خدمات بهداشتی و درمانی (خانه بهداشت، درمانگاه و...)
-	رضایت از خدمات فرهنگی (مسجد، کتابخانه و...)
-	رضایت از خدمات تجاری (نانوایی، خرده‌فروشی، بازار محلی و...)
-	رضایت از خدمات انتظامی و امنیتی
-	رضایت از خدمات حمل‌ونقل عمومی
حمایت از توسعه گردشگری	
-	سطح حمایت در جهت افزایش امکانات و زیرساخت‌های گردشگری
-	سطح حمایت در جهت داشتن برنامه‌ریزی و آموزش نیروی انسانی
-	سطح حمایت از توسعه گردشگری به علت نقش عمده اقتصادی آن در سطح روستا
-	سطح حمایت در جهت افزایش تبلیغات و اطلاع‌رسانی و ترویج گردشگری

مدل‌یابی معادلات ساختاری^۱ یک تکنیک نیرومند تحلیل چندمتغیری است. این تکنیک که تحلیل چندمتغیری با متغیرهای مکنون یا مدل‌یابی علی و تحلیل ساختار کواریانس نیز نامیده شده، یکی از پیشرفت‌های متدولوژیکی نویدبخش در علوم رفتاری است که کاربرد داده‌های همبستگی، آزمایشی و غیرآزمایشی را برای تعیین میزان موجه بودن مدل‌های نظری در یک جامعه خاص، امکان‌پذیر می‌سازد (هومن، ۱۳۸۵).

مراحل کلی در مدل معادلات ساختاری عبارت است از:

- مرحله اول: انتخاب تئوری یا نظریه
 - مرحله دوم: طراحی مدل
 - مرحله سوم: گردآوری داده‌ها به منظور آزمون مدل
 - مرحله چهارم: ارزیابی مدل به منظور تأیید (تأیید کلی) یا بهبود آن
 - مرحله پنجم: بازگشت به تئوری و تکرار مراحل قبل
- دو مرحله مجزا از هم دارد:

مرحله اول: صفت‌های مکنون را با استفاده از متغیرهای پرسشنامه مشخص می‌کنیم.

مرحله دوم: تحلیل مسیر ارائه می‌دهیم.

آنچه در مدل معادلات ساختاری مهم است، این مطلب است که روابط بین متغیرها به دو حوزه کلی تقسیم می‌شود:

(۱) روابط بین متغیرهای پنهان با متغیرهای آشکار

(۲) روابط بین متغیرهای پنهان با متغیرهای پنهان

جامعه آماری پژوهش، سرپرست خانوارها (مردم محلی) که شامل افراد ساکن در روستاها هستند، می‌باشد. با توجه به بررسی‌های به‌عمل آمده از سازمان‌های متولی گردشگری روستایی استان آذربایجان شرقی مانند سازمان گردشگری و میراث فرهنگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و اسناد و مدارک موجود در اینترنت و

1. Structural Equation Model (SEM)

کتابخانه و نیز مشاهده و بررسی میدانی تعداد ۲۰ روستا به عنوان روستای نمونه انتخاب شدند که طبق آمارگیری سال ۱۳۹۵، تعداد کل جمعیت این روستاها برابر با ۱۶۲۳۴ نفر و ۴۶۶۹ خانوار برآورد شد.

در این مطالعه از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده شده است. بر این اساس، ابتدا به انتخاب روستاهای مورد مطالعه از مناطق روستایی استان آذربایجان شرقی در ایران با در نظر گرفتن یکسری از ویژگی‌ها و شاخص‌های تعیین‌کننده از جمله دارا بودن آثار ثبت‌شده ملی و جهانی، دارا بودن بافت سنتی و یا سبک معماری خاص یا مراسم فرهنگی تعریف‌شده در زمان خاص و... پرداخته شد. تعداد ۲۰ روستا به عنوان روستاهای نمونه انتخاب شدند و سپس از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب استفاده گردید و در مرحله نهایی از طریق استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به سرپرست خانوار به صورت حضوری مراجعه و اطلاعات لازم جمع‌آوری و پرسشنامه تکمیل گردید.

به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

رابطه ۱:

مقدار p ، q ، d و t به ترتیب $۰/۵$ ، $۰/۵$ ، $۰/۵$ و $۱/۹۶$ در نظر گرفته شده است. طبق رابطه ۱، تعداد ۳۵۵ نفر سرپرست خانوار به عنوان نمونه آماری مطالعه از مردم محلی انتخاب گردیدند. حجم نمونه به شرح جدول ۳ می‌باشد.

جدول ۳. تعداد جمعیت و خانوارهای ساکن در روستاهای مورد مطالعه

نام روستا	جمعیت	خانوار	حجم نمونه انتخاب شده
چراغیل	۳۷۶	۱۱۸	۹
بادامیار (قدمگاه)	۴۹۲	۱۳۷	۱۰
کندوان	۵۸۶	۱۸۳	۱۴
توته‌خانه	۶۰۰	۱۶۳	۶
صور	۲۷۱	۷۲	۶
سفیده‌خوان (اسپره‌خون)	۲۰۳۰	۶۱۳	۴۷
اشتبین	۶۰۳	۱۵۰	۱۱
کردشت	۳۶۵	۱۰۴	۸
نوجه‌مهر	۳۹۷	۱۱۱	۸
دوزال	۵۴۵	۱۵۲	۱۲
آینالو	۱۰	۴	-
اسب فروشان	۲۹۷۴	۸۸۳	۶۷
متعلق	۱۱۵	۴۰	۳
چکان	۱۱۲۰	۳۰۲	۲۳
زنوزق	۱۲۸۷	۴۰۶	۳۱
عیش‌آباد	۳۴۵	۱۱۱	۸
پیام	۱۴۰۳	۳۹۲	۳۰
آستمال	۳۶۳	۱۲۷	۱۰
آقابابافرمرزی	۱۷۴	۴۹	۴
کاسین	۲۱۷۸	۵۵۲	۴۲
جمع	۱۶۲۳۴	۴۶۶۹	۳۵۵

به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز این بخش از تحقیق، از پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به اهداف تعریف شده در این پژوهش و همچنین، پیشینه تحقیق و ادبیات موضوع و با همکاری و مشورت اساتید و کارشناسان، پرسشنامه اولیه طراحی گردید. سپس با استفاده از نظرات اساتید و کارشناسان، پرسشنامه نهایی تهیه شد. در بخش اول پرسشنامه به بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان

پرداخته شد و در بخش دوم، گویه‌های مرتبط با اندازه‌گیری متغیرهای آشکار و پنهان آورده شد.

جهت تعیین روایی ابزار اندازه‌گیری از میانگین واریانس استخراج‌شده^۱ استفاده گردید. این شاخص نشان می‌دهد که چه درصدی از واریانس سازه مورد مطالعه تحت تأثیر نشانگرهای آن بوده است. سازه‌هایی که واریانس استخراج‌شده آن‌ها بزرگتر از ۰/۵ باشد روایی قابل قبولی دارند. شاخص واریانس استخراج‌شده با استفاده از رابطه ۲ محاسبه می‌شود.

$$AVE = \frac{\sum(\lambda)^2}{\sum(\lambda)^2 + e} \quad \text{رابطه ۲:}$$

در رابطه فوق، AVE: میانگین واریانس استخراج‌شده؛

λ : بار عاملی استخراج‌شده برای هر نشانگر در قالب تحلیل عاملی تأییدی و

e : خطای استاندارد را نشان می‌دهد (کلاتری، ۱۳۸۸).

جدول ۴، نتایج تحلیل روایی سازه‌های مورد مطالعه را نشان می‌دهد. نتایج نشان-دهنده روایی ابزار اندازه‌گیری می‌باشد.

جدول ۴. نتایج تحلیل روایی سازه‌های مورد مطالعه تحقیق

ضریب میانگین واریانس استخراج‌شده	سازه
۰/۷۸	منفعت شخصی
۰/۸۶	درک تأثیرات مثبت
۰/۷۸	درک تأثیرات منفی
۰/۷۴	رضایت
۰/۹۷	حمایت از توسعه گردشگری

به منظور تعیین میزان پایایی ابزار تحقیق، از پایایی ترکیبی^۱ استفاده شد. اطلاعات مربوط به محاسبه پایایی ترکیبی از طریق برنامه تولید می شود اما محاسبه آن باید از طریق رابطه ۳ به صورت دستی انجام شود (کلانتری، ۱۳۸۸). سازه‌هایی که پایایی ترکیبی آن‌ها بزرگتر از ۰/۶ باشند، پایایی قابل قبولی دارند.

$$CR = \frac{(\sum \lambda)^2}{(\sum \lambda)^2 + \sum \theta} \quad \text{رابطه ۳:}$$

در رابطه فوق، CR: پایایی ترکیبی؛

λ : بارهای عاملی مربوط به شاخص‌ها و

θ : واریانس خطاهای شاخص‌ها می باشد.

جدول ۵، نتایج تحلیل پایایی سازه‌های مورد مطالعه تحقیق را نشان می دهد. نتایج

نشان دهنده پایایی ابزار اندازه گیری می باشد.

جدول ۵. نتایج تحلیل پایایی سازه‌های مورد مطالعه تحقیق

ضریب پایایی ترکیبی	سازه
۰/۹۳	منفعت شخصی
۰/۹۸	درک تأثیرات مثبت
۰/۹۷	درک تأثیرات منفی
۰/۹۶	رضایت
۰/۹۹	حمایت از توسعه گردشگری

در مدل معادلات ساختاری جهت ارزیابی برازش مدل اندازه گیری، چندین مشخصه

وجود دارد. شاخص‌های ارزیابی مدل به صورت کلی عبارت اند از:

1. Composite Reliability (CR)

الف: شاخص‌های مطلق

این شاخص‌ها بررسی می‌کنند که آیا پسماندهای قابل توجهی در مدل باقی مانده است یا خیر. به عبارت دیگر، اطلاعاتی در بافت داده‌ها وجود دارد که ساختار مدل آن‌ها را تبیین نمی‌کند. شاخص‌های مطلق شامل مجذور کای^۱ و نسبت χ^2/df می‌باشد.

۱) مجذور کای و نسبت χ^2/df : مجذور کای باید دارای سطح معنی‌داری زیر ۰/۰۵ باشد. زمانی که حجم نمونه بالای ۱۵۰ باشد، نمی‌توانیم مجذور کای را توصیف کنیم. برای مدل‌هایی با حجم نمونه بیشتر، مجذور کای تقریباً همیشه از لحاظ آماری معنی‌دار است. این مسئله با این بیان که برای روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، گروه‌های نمونه با حجم زیاد توصیه می‌شود، تناقض دارد. علاوه بر این، مجذور کای تحت تأثیر مقدار همبستگی‌های موجود در مدل نیز می‌باشد؛ هرچه این همبستگی‌ها زیادتر باشد، برازش ضعیف‌تر است. به همین دلیل، محققان از نسبت χ^2/df استفاده می‌کنند که این نسبت باید کمتر از ۲/۷۵ باشد.

۲) میانگین مجذور پسماندها^۲: هرچه مقدار این شاخص به صفر نزدیک باشد، مدل دارای برازش بهتری است و نشان می‌دهد پسماندهای کمی در مدل باقی مانده است.

۳) شاخص نیکوئی برازش^۳: مقدار این شاخص باید از ۰/۸۵ بزرگتر باشد.

۴) شاخص نیکویی برازش تعدیل شده^۴: مقدار این شاخص نیز بایستی از ۰/۸ بزرگتر باشد.

ب: شاخص‌های نسبی

این شاخص‌ها به بررسی یک مدل ویژه در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن که از لحاظ تبیین مجموعه‌ای از داده‌های مشاهده شده تا چه حد خوب عمل می‌کند، می‌پردازد و اینکه آیا مدل ارائه شده به لحاظ روابط با حقایق موجود در داده‌ها یکسان است. به عبارت دیگر، آیا جهت روابط علی درست نمایش داده شده و یا از بین مدل‌های ممکن، بهترین مدل انتخاب شده است.

1. χ^2

2. Root Mean Square Residual (RMR)

3. Goodness of fit index (GFI)

4. Adjusted goodness of fit index (AGFI)

- ۱) شاخص نرم شده برازندگی^۱: مقدار این شاخص بایستی بزرگتر از ۰/۹ باشد.
 - ۲) شاخص نرم نشده برازندگی^۲: در نرم افزار آموس^۳، این شاخص نی ال آی^۴ نامیده می شود. مقادیر کمتر از ۰/۹ نیازمند تجدیدنظر می باشد.
 - ۳) شاخص برازندگی فزاینده^۵: مقدار این شاخص نیز بایستی بزرگتر از ۰/۹ باشد.
 - ۴) شاخص برازندگی تطبیقی^۶: حداقل مقدار این شاخص باید ۰/۹ باشد تا مدل پذیرفته گردد.
- اگر شاخص های فوق کمتر از ۰/۹ باشد، از روش های اصلاح استفاده می کنیم.

پ: شاخص های تعدیل یافته

این شاخص ها به بررسی اینکه مدل موردنظر چگونه برازندگی و صرفه جویی را با هم ترکیب می کند، می پردازند.

PGFI (۱)

۲) شاخص نرم شده برازندگی^۷: امروزه از این شاخص کمتر استفاده می کنند و از $RMSEA^8$ بهره می گیرند که شاخص حداکثر کردن واریانس خطای تقریب بوده و دقیق ترین است و باید زیر ۰/۱ باشد. این شاخص برای مدل های خوب، کمتر از ۰/۰۸ است و برای مدل های عالی کمتر از ۰/۰۵ است.

یافته ها

در این بخش، ابتدا مدل اندازه گیری و سپس مدل ساختاری برآورد گردید. مدل ساختار، روابط علی بین متغیرهای نهان یا پنهان را مشخص کرده و اثرات علی را شرح می دهد. این مدل به عنوان تکنیکی قوی جهت تحلیل معادلات رگرسیون های

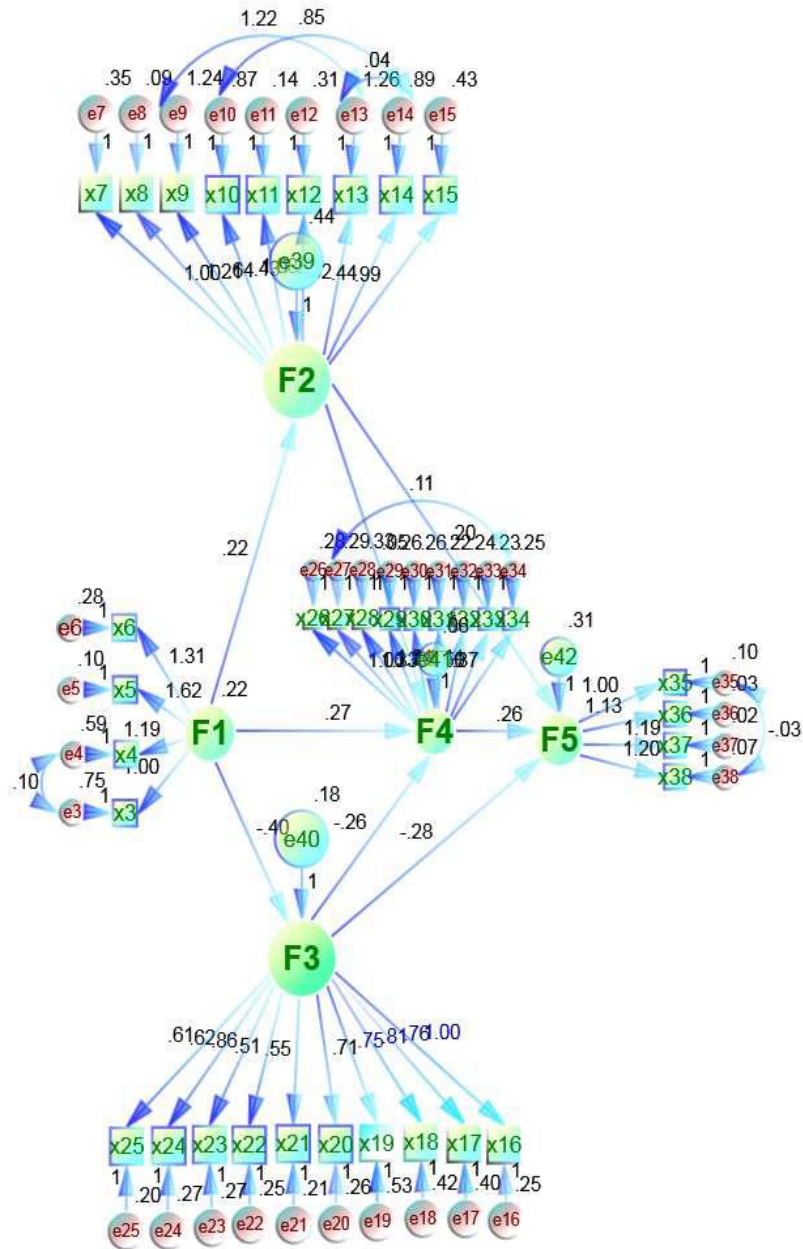
-
1. Normed Fit Index (NFI /DELTA1)
 2. Non - Normed Fit Index (NNFI)
 3. Amos
 4. Tucker – Lewis Index (TLI)
 5. Incremental Fit Index (IFI / DELTA2)
 6. Comparative Fit Index (CFI)
 7. PNFI
 8. Root Mean Square Error of Approximation

هم‌زمان می‌باشد که در قالب تحلیل مسیر در بررسی رابطه علی بین متغیرهای مدل حمایت از توسعه گردشگری روستایی به کار گرفته شده است. در حقیقت، هدف پژوهش، تشخیص این موضوع است که آیا روابط تئوریک که بین متغیرها در مرحله تدوین چارچوب مفهومی مدنظر محقق بوده به وسیله داده‌ها تأیید گردیده است یا خیر (کلانتری، ۱۳۸۸).

در واقع ۹۶ درصد پاسخگویان را مردان و ۴ درصد را زنان تشکیل دادند و میانگین سنی سرپرستان خانوار مورد مطالعه، تقریباً ۴۲ سال بوده است.

شکل ۲، مدل ساختاری برازش یافته حمایت از توسعه گردشگری را نشان می‌دهد. در مدل ساختاری نهایی، پنج سازه وجود دارد که شامل: F1 منفعت شخصی، F2 نشانگر درک تأثیرات مثبت، F3 نشانگر درک تأثیرات منفی، F4 نشانگر رضایت و F5 حمایت از توسعه گردشگری می‌باشد. جدول نتایج حاصل از آزمون مدل ساختاری در مورد روابط علی بین متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. بر اساس جدول ۶ و شکل ۲ می‌توان نتیجه گرفت که متغیرها نقش اساسی در حمایت از توسعه گردشگری روستایی دارند و ساختار این مدل مناسب بوده است. مقادیر برازش برای مدل تحلیل مسیر بیانگر این مطلب است که مدل با داده‌ها، برازش مناسبی دارد. مقدار RMSEA برابر ۰/۰۴۸ به دست آمد که نشان می‌دهد خطای اندازه گیری در مدل، کنترل شده است.

شکل ۲. مدل تحلیل مسیر حمایت از توسعه گردشگری روستایی

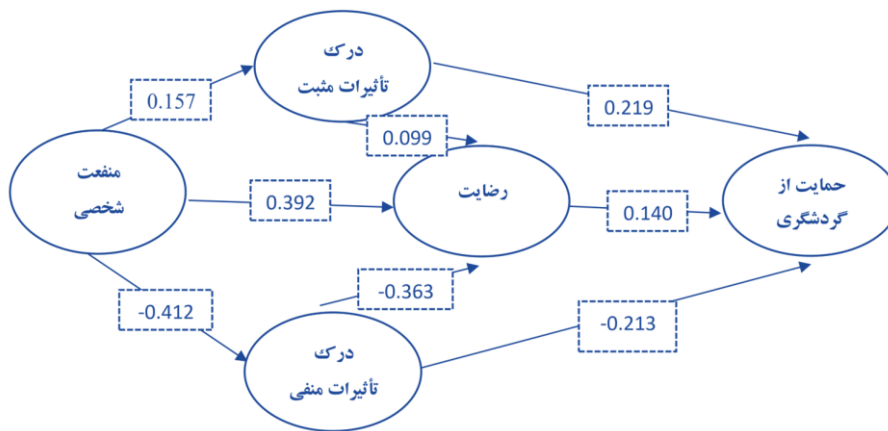


جدول ۶. اثر متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته همراه با خطای استاندارد و مقادیر t

P	t	مقدار ضریب مسیر (پارامتر استاندارد شده)	اثر سازه‌ها
۰/۰۰۹	۲/۶۰۵	۰/۱۵۷	منفعت شخصی - درک تأثیرات مثبت
۰/۰۰۱	۵/۶۰۸	-۰/۴۱۲	منفعت شخصی - درک تأثیرات منفی
۰/۰۰۱	۵/۵۰۴	۰/۳۹۲	منفعت شخصی - رضایت
۰/۰۴۸	۱/۹۷۹	۰/۰۹۹	درک تأثیرات مثبت - رضایت
۰/۰۰۱	۵/۹۴۵	-۰/۳۶۳	درک تأثیرات منفی - رضایت
۰/۰۰۱	۴/۱۳۷	۰/۲۱۹	درک تأثیرات مثبت - حمایت
۰/۰۰۳	-۳/۰۰۰	-۰/۲۱۳	درک تأثیرات منفی - حمایت
۰/۰۴۵	۲/۰۰۵	۰/۱۴۰	رضایت - حمایت

بر اساس مدل تحلیل مسیر در شکل ۳، ضرایب هر یک از متغیرهای مدل مشخص گردیده است.

شکل ۳. مدل تحلیل مسیر



به این ترتیب، از مباحث فوق چنین نتیجه‌گیری می‌شود که نظرات ساکنان محلی در خصوص روابط علی بین متغیرهای توسعه گردشگری حاکی از این است که:

- ۱- رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین منفعت شخصی و درک تأثیرات مثبت گردشگری وجود داشته است.
- ۲- رابطه علی منفی و معنی‌داری بین منفعت شخصی و درک تأثیرات منفی گردشگری وجود داشته است.
- ۳- رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین منفعت شخصی و رضایت وجود داشته است.
- ۴- رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین درک تأثیرات مثبت گردشگری و رضایت وجود داشته است.
- ۵- رابطه علی منفی و معنی‌داری بین درک تأثیرات منفی گردشگری و رضایت وجود داشته است.
- ۶- رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین درک تأثیرات مثبت گردشگری و حمایت از توسعه گردشگری وجود داشته است.
- ۷- رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین رضایت و حمایت از توسعه گردشگری وجود داشته است.
- ۸- رابطه علی منفی و معنی‌داری بین درک تأثیرات منفی و حمایت از توسعه گردشگری وجود داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه، ضمن تأیید نظریه تبادل اجتماعی مشخص کرد که چه ساختارهایی در حمایت از توسعه گردشگری دخیل می‌باشند و می‌بایست در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در نظر گرفته شوند. مطالعات بسیاری از جمله مطالعات یون و همکاران (۲۰۰۱)، کو و استوارت (۲۰۰۲) و وارگاس سانچز و همکاران (۲۰۱۱) مؤید ارتباط بین منفعت شخصی از توسعه گردشگری و درک تأثیرات مثبت آن بوده‌اند. ساکنانی که خود یا خانواده‌شان منفعتی از گردشگری دارند، نگرش مساعدتری نیز به گردشگری پیدا می‌کنند. ساکنانی که از گردشگری منفعت شخصی کسب کرده‌اند، درکشان از گردشگری مثبت‌تر است و حتی در برابر رفتار گردشگران نیز اغماض

بیشتری نشان می‌دهند. همچنین، نتایج حاکی از آن است که رضایت کلی می‌تواند ارتباط مثبتی با منفعت شخصی از گردشگری داشته باشد. زمانی که منفعت از گردشگری بیشتر از هزینه باشد در همبستگی با ساختار رضایت کلی قرار می‌گیرد. از طرف دیگر، نتایج حاکی از وجود رابطه علی منفی و معنی‌داری بین درک تأثیرات منفی گردشگری و رضایت و همچنین، رابطه علی مثبت و معنی‌داری بین درک تأثیرات مثبت گردشگری و رضایت بوده است. گرچه اثرات مثبت گردشگری مورد تأیید است ولی گردشگری دارای اثرات منفی نیز بر جامعه میزبان می‌باشد. به این ترتیب که معمولاً در مراحل اولیه توسعه گردشگری، فواید اقتصادی نمود پیدا می‌کند ولی در مراحل بعدی توسعه گردشگری، اثرات منفی اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی جلوه‌گر می‌شوند. بنابراین، لزوم مدیریت و کنترل اثرات گردشگری در جهت کاهش اثرات منفی و تقویت اثرات مثبت اهمیت می‌یابد.

در مجموع، این مطالعه مؤید ارتباط بین منفعت شخصی از گردشگری و درک ساکنان از تأثیرات گردشگری و حمایت آن‌ها از توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه می‌باشد و ساکنان تمایل بسیاری به درگیری و مشارکت در برنامه‌های توسعه گردشگری دارند. ارتقای تأثیرات مثبت و کاهش تأثیرات منفی و آموزش جامعه محلی می‌تواند تأثیر عمده‌ای در نگرش و افزایش حمایت آن‌ها از توسعه گردشگری داشته باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Fatemeh Kazemiyeh



<http://orcid.org/0000-0001-5525-6992>

منابع

۱. سعیدا اردکانی، سعید (۱۳۸۲). کاربرد مفاهیم چرخه عمر گردشگری و ظرفیت تحمل‌پذیری در توسعه گردشگری. فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۲، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی. [doi:20.1001.1.23223294.1382.1.2.3.1](https://doi.org/10.1001.1.23223294.1382.1.2.3.1)

۲. تقوایی، مسعود، تقدیسی، احمد، پیری، سیامک (۱۳۹۱). تحلیلی بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری شهرستان دالاهو. *برنامه ریزی فضایی*، ۱، ۱۴۰-۱۲۱. [doi: 20.1001.1.22287485.1391.2.1.7.7](https://doi.org/10.1001.1.22287485.1391.2.1.7.7)
۳. رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داوود (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک. *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، ۲ (۱۰)، ۱-۳۰.
۴. شماعتی، علی، موسی‌وند، جعفر (۱۳۹۰). سطح‌بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ زیرساخت‌های گردشگری با استفاده از مدل TOPSIS و AHP. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۱۰، ۲۳-۴۰.
۵. عزمی، آئیژ، ایمانی، بهرام، محمدجانی، مرتضی (۱۳۸۹). دیدگاه ساکنان روستای وکیل‌آباد نسبت به سودمندی گردشگری برای مردم محلی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، شماره ۴. [doi: 20.1001.1.20085362.1389.21.4.7.7](https://doi.org/10.1001.1.20085362.1389.21.4.7.7)
۶. علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، قدمی، مصطفی، رمضان‌زاده لسبویی، مهدی (۱۳۸۹). نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی، نمونه مورد مطالعه: دهستان کلیجان، شهرستان تنکابن. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)*، ۴۲ (۷۱)، ۳۵-۴۸.
۷. کلانتری، خلیل (۱۳۸۸). *مدل‌سازی معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی (با برنامه LISREL و SIMPLIS)*. چاپ اول، تهران: انتشارات فرهنگ صبا.
۸. هومن، حیدرعلی (۱۳۸۵). *تحلیل داده‌های چندمتغیری در پژوهش رفتاری*. تهران: موسسه انتشارات پیک فرهنگ، چاپ دوم.
9. Alam, M. S., & Paramati, S. R. (2016). The impact of tourism on income inequality in developing economies: Does the Kuznets curve hypothesis exist? *Annals of Tourism Research*, 61, 111-126. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2016.09.008>
10. Andereck, K. L., & Vogt, C. A. (2000). The Relationship between Residents Attitudes toward Tourism and Tourism Development Options. *Journal of Travel Research*, 39 (1), 27-36.
11. Andrades, L., & Dimanche, F. (2017). Destination competitiveness and tourism development in Russia: Issues and challenges. *Tourism Management*, 62, 360-376. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.05.008>
12. Bachleitner, R., & Zins, A. (1999). Cultural Tourism in Rural Communities: The Resident Perception. *Journal of Business Research*, 44(3), 199-209.

13. Bender, M. Y., Deng, J., Selin, S., Arbogast, D., & Hobbs, R. A. (2008). Local Residents Attitudes Toward Potential Tourism Development: The Case of Ansted West Virginia, Presented in the 2008 Northeastern Recreation Research Symposium.
14. Blank, U. (1989). *The Community Tourism Industry Imperative; the Necessity, the Opportunities, Its Potential*, Venture Publishing, State College, PA.
15. Bull, C., & Lovell, J. (2007). The Impact of Hosting Major Sporting Events on Local Residents: An Analysis of the Views and Perceptions of Canterbury Residents in Relation to the Tour de France 2007. *Journal of Sport and Tourism*, 12: 229-248.
16. Chen., Joseph. S. (2000). An Investigation of Urban Residents Loyalty to Tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 24 (1): 5-19.
17. Cheng, S. (2010). Business cycle, industrial composition, or regional advantage? A decomposition analysis of new firm formation in the United States. *The Annals of Regional Science*, 47(1), 147–167. <https://doi.org/10.1007/s00168-009-0361-0>
18. Cooke, K. (1980). Guidelines for Socially Appropriate Tourism Development in British Columbia. *Journal of Travel Research*, 21 (1).
19. Dogru, T., & Sirakaya-Turk, E. (2017). Engines of tourism's growth: An examination of the efficacy of shift-share regression analysis in South Carolina. *Tourism Management*, 58, 205–214. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.10.021>
20. El-Gohary, H. (2016). Halal tourism, is it really Halal? *Tourism Management Perspectives*, 19, 124–130. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.12.013>
21. [Gartner, W. C. \(1989\). *Tourism Image: Attribute Measurement of State Tourism Products Using Multidimensional Scaling Techniques*, *Journal of Travel Research*, 28 \(2\): 16-20.](#)
22. Greenwood, D. J. (1989). Culture by the Pound: An Anthropological Perspective on Tourism as Cultural Commodization. *the Anthropology of Tourism*, 171-186.
23. Gursoy, D., Chi, C. G., & Dyer, P. (2009). An Examination of Locals' Attitudes. *Annals of Tourism Research*, pp. 36, 723–726.
24. Gursoy, D., & Kendall, K. W. (2006). Hosting Mega Events: Modeling Locals Support. *Annals of Tourism Research*, 33 (3), 603-623.
25. Gursoy, D., & Rutherford, D. (2004). Host Attitudes toward Tourism. An Improved Structural Model. *Annals of Tourism Research*, pp. 31, 495–516.

26. Jackson, M. S., & Inbakaran, R. J. (2006). Evaluating Residents Attitudes and Intentions to Act Towards Tourism Development in Regional Victoria, Australia. *International Journal of Tourism Research*, 355-366.
27. Jurowsky, C., & Gursoy, D. (2004). Distance Effects on Residents' Attitudes toward Tourism. *Annals of Tourism Research*, 31: 296-312.
28. Kim, K. (2002). The effects of tourism impact upon quality of life of residents in the community, Dissertation submitted to the faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University in partial fulfillment of the requirements for their degree of doctor of philosophy.
29. Ko, D.W., & Stewart, W.P. (2002). A Structural Equation Model of Residents Attitudes for Tourism Development. *Tourism Management*, 23, 521-530.
30. Lankford, S. V., & Howard, D. R. (1994). Developing a Tourism Impact Attitude Scale. *Annals of Tourism Research*, 21 (1), 121-139.
31. Lee, C. C., & Chang, C. P. (2008). Tourism Development and Economic Growth: A Closer Look at Panels. *Tourism Management*, 29: 180-192.
32. Lindberg, K., & Johnson, R. L. (1997). The Economic Values of Tourism's Social Impacts. *Annals of Tourism Research*, 24, 90-116.
33. Manyara, G., & Jones, E. (2007). Community-based Tourism Enterprises Development in Kenya: An Exploration of Their Potential as Avenues of Poverty Reduction. *Journal of Sustainable Tourism*, 15, 628-644.
34. McCool, S. F., & Martin, S. R. (1994). Community Attachment and Attitudes toward Tourism Development. *Journal of Travel Research*, 32 (3), 29-34.
35. Milman, A., & Pizam, A. (1988). Social Impacts of Tourism in Central Florida. *Annals of Tourism Research*, 15 (2): 191-204.
36. Nicholas, L. N., Thapa, B., & KO, Y. J. (2009). Residents' Perspectives of a World Heritage Site. *Annals of Tourism Research*, pp. 36: 390-412
37. Njoroge, J. M. (2014). An enhanced framework for regional tourism sustainable adaptation to climate change. *Tourism Management Perspectives*, 12, 23-30. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2014.06.002>
38. Nunkoo, R., & Gursoy, D. (2011). Residents' Support for Tourism: An Identity Perspective. *Annals of Tourism Research*, 39 (1): 243-268.
39. Nyaupane, G. P., Morais, D. B., & Dowler, L. (۲۰۰۶). The Role of Community Involvement and Number/type of Visitors on Tourism Impacts: A Controlled Comparison of Annapurna, Nepal and Northwest Yunnan, China. *Tourism Management*, 27 (6).

40. Osti, L., Gabriel, J., & Faccioli, M. (2009). Residents' Perception and Attitudes Towards Tourism Impacts: A Case Study of the Small Rural Community of Folgaria (Trentino – Italy). *Competence Centre in Tourism Management and Tourism Economics (TOMTE)*, 1-9.
41. Palliyaguruge, k., & Chandralal, L. (2010). Impacts of Tourism and Community Attitude towards Tourism: A Case Study in Sri Lanka. *South Asian Journal of Tourism and Heritage*, 3 (2), 41-49.
42. Pappas, N. (2008). City of Rhodes: Residents' Attitudes toward Tourism Impacts and Development, *Anatolia. an International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19 (1), 51-70.
43. Perdue, R. R., Long, P. T., & Kang, Y. S. (1999). Boomtown Tourism and Resident Quality of Life: The Marketing of Gaming to Host Community Residents. *Journal of Business Research*, 44 (3), 165-177.
44. Pizam, A., & Pokela, J. (1978). Businessmen and Residents Perceptions of Tourism's Impacts: Analysis and Implications for Tourism Policy Making. *Journal of the School of Business Administration, Mugala, Turkey*, 1 (3).
45. Sebele, L. S. (2010). Community-Based Tourism Ventures, Benefits, and Challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust, Central District, Botswana. *Tourism Management*, 31, 136-146.
46. Simpson, M. C. (2008). Community Benefit Tourism Initiatives: A Conceptual Oxymoron? *Tourism Management*, 29: PP. 1-18
47. Urowski, C., Uysal, M., & Williams, R. D. (1997). A theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism. *Journal of Travel Research*. 36 (2): 3-11.
48. Var, T., Kendall, K. W., & Tarakcioglu, E. (1985). Resident Attitudes Tourists in a Turkish Resort Town. *Annals of Tourism Research*, 12 (4), 652-658.
49. Vargas-sanchez, A., Porras-Bueno, N., & Plaza-Mejia, M. (2011). Explaining Resident's Attitudes to Tourism, Is a Universal Model Possible? *Annals of Tourism Research*, 38 (2), 460-480.
50. Yoon, Y., Gursoy, D., & Chen, J. S. (2001). Validating a Tourism Development Theory with Structural Equation Modeling. *Tourism Management*, 22 (4), 363-372.
51. Yutyunyong, T. (2009). The Integration of Social Exchange Theory and Social Representations Theory, a New Perspective on Residents Perception Research, 18th Annual CAUTHE Conference, Fremantle, Australia, 1-20

[In Persian]

1. Ardakani, S. S. (2003). Application of the concepts of tourism life cycle and tolerance capacity in tourism development, *Tourism Studies Quarterly*, No. 2, Tehran, Allameh Tabataba'i University. [Dor: 20.1001.1.23223294.1382.1.2.3.1](https://doi.org/10.1001.1.23223294.1382.1.2.3.1)
2. Aliqolizadeh Firouzjaei, N., Gadami, M., & Ramazanzadeh, M. (2010). Attitude and tendency of the host community towards the development of tourism in the rural areas of the studied sample: Kalijan village, Tonkabon city. *Researches of Human Geography (Geographical Researches)*, 42 (71), 35-48.
3. Azami, A., Imani, B., & Mohammadjani, M. (2010). The opinion of residents of Vakil Abad village regarding the usefulness of tourism for local people. *Geography and environmental planning*, Number 4. [dor: 20.1001.1.20085362.1389.21.4.7.7](https://doi.org/10.1001.1.20085362.1389.21.4.7.7)
4. Houman, H. A. (2006). *Multivariate data analysis in behavioral research*. Tehran: Pik Farhang Publishing House, second edition.
5. Kalantari, K. (2009). *Structural equation modeling in socio-economic research (with LISREL and SIMPLIS program)*. First edition, Tehran: Farhang Saba Publications
6. Rokneddin Eftekhari, A. R., & Mahdavi, D. (2006). Rural tourism development solutions using SWOT model: Small Lavasan village. *Humanities Lecturer's Quarterly*, 2 (10), 1-30
7. Shamai, A., & Musa-vand, J. (2011). Stratification of cities in Isfahan province in terms of tourism infrastructure using TOPSIS and AHP model. *Urban and Regional Studies and Research*, 10, 23-40.
8. Taqvai, M., Taghdisi, A., & Piri, S. (2011). An analysis of the attitude of the host community to the socio-cultural effects of Dalhousie tourism. *Spatial Planning*, 1, 140-121, [dor: 20.1001.1.22287485.1391.2.1.7.7](https://doi.org/10.1001.1.22287485.1391.2.1.7.7)

استناد به این مقاله: کاظمیه، فاطمه. (۱۴۰۳). ارائه مدل ساختاری برای توسعه گردشگری روستایی در استان آذربایجان شرقی از دیدگاه ساکنان با رویکرد نظریه تبادل اجتماعی. *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۹(۶۵)، ۳۶-۱.

doi: 10.22054/tms.2023.75889.2879



Tourism Management Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.